

Nacionalitat i ciutadania

Rosa GILI i CASALS

El primer Decret sobre nacionalitat data del 1939 i s'hi especifica que la nacionalitat andorrana s'obté únicament per filiació. Es transmet de manera exclusiva als infants nascuts al país o no, de pare de nacionalitat andorrana. L'assimilació dels fills d'estrangers nascuts a Andorra és possible únicament a partir de la tercera generació nascuda a les Valls sempre que hagin viscut sempre al país.

El 1942, s'amplien els drets de transmissió de la nacionalitat, les noies andorranes pubilles poden transmetre la nacionalitat als seus marits i també apareixen els *andorrans de primera generació*, per als fills de pares estrangers nascuts a Andorra amb vint anys de residència efectiva al país. Aquesta nova figura és una categoria a part, a mig camí entre l'andorrà de ple dret i l'estranger.

Cal esperar fins al 1970 perquè s'atorgui la nacionalitat andorrana amb plenitud de drets a tots els andorrans, perquè tota dona andorrana pugui transmetre la nacionalitat per *ius sanguini* als seus fills i es permeti l'accés a la nacionalitat per *ius soli* a la segona generació nascuda a Andorra.

Ara bé, el Decret del 24 de desembre de 1974 significarà un pas enrere en la integració andorrana, ja que a partir de llavors les persones nascudes a Andorra de pares estrangers hauran de seguir l'estatus personal dels pares en matèria de nacionalitat.

Caldrà esperar fins a la Llei de modificació del Codi de la nacionalitat andorrana del 1985, que aporta un nou plantejament en permetre l'adquisició de la nacionalitat andorrana als infants que tenen un dels pares, l'1 de gener de 1975, amb 15 anys de residència efectiva i ininterrompuda a Andorra. Tanmateix, no és fins al 1993, en el marc de la Llei de la nacionalitat de l'Andorra constitucional, que apareix el dret a la naturalització per residència així com el dret a la nacionalitat per naixement amb alguns condicionants. Així doncs, queda clar que les condicions per esdevenir andorrà han variat molt, s'han anat ampliant en el requisit i la durada de residència dels pares per als nascuts a Andorra així com els anys de residència necessaris per a la naturalització, que és ara d'una durada de 20 anys. És clar que el fet de tenir o no la nacionalitat, lligada als drets polítics, és una condició indispensable per a una bona integració al país,

per sentir-se part integrant d'una societat, en tenir-ne les obligacions així com els drets. Quan vaig néixer, el meu pare, exiliat polític català, ja feia 25 anys que vivia a Andorra. Atesa la jove edat en què va arribar al país, va cursar-hi gran part de la seva escolaritat.

Com que vaig néixer abans del 1975 i tenint en consideració els anys de residència a Andorra dels meus pares, vaig tenir dret de formar part de la categoria d'*andorrans de primera generació*.

Per circumstàncies professionals dels meus pares i com que no teníem família propera fora d'Andorra, rarament marxàvem d'Andorra, i els meus germans i jo vam créixer no sentint-nos res més que andorrans.

Tot i això, tal com estipulava la llei, havíem de renovar el nostre passaport cada any en ser andorrans de primera generació. Personalment, em molestava fortament, no havia viscut res més i no entenia per què jo era menys andorrana que alguns companys d'escola, que tot i tenir pare o mare andorrana, havien nascut i viscut fora d'Andorra.

Era com si em sabés greu ser de cal Ningú, no estar emparentada amb mig Andorra i no fer la matança del porc a casa (en aquest cas, no tinc gens clar que si ho haguéssim fet, m'hagués agradat...). Encara sento com a casa em deien que no m'havia d'averkonyir del que era, que les meves arrels eren tan o més legítimes que les de qualsevol.

Estic convençuda que el meu sentiment d'*inferioritat nacional* venia reforçat pel fet de no tenir família propera fora d'Andorra, per no tenir terres, ni casa, ni cap arrelament fora de les nostres fronteres, en sortir poc d'Andorra, ja que la meva família treballava en el comerç. Recordo una conversa amb una amiga catalana que estudiava amb mi i que, parlant d'aquest tema, em deia que ella no tenia aquest sentiment perquè tenia els seus avis a Catalunya i anava sovint a visitar-los.

Em desagradava el terme *nat a Andorra*, usual en les estadístiques de l'època. El percebia com una pseudocategoria, inexistent arreu, que feia que no érem ni carn ni peix, una mena de subciudadans *apàtrides*.

Rememoro encara ara la meva indignació juvenil amb un sentiment gairebé d'humiliació, d'injustícia en redactar la carta de motivació per poder obtenir el passaport definitiu als 18 anys.

Reclamava un dret que em semblava més que evident, sentia que era més que absurd d'haver-lo de ratificar quan no has viscut res més que no fos la realitat andorrana, quan has viscut sempre al país, hi has seguit tota la teva escolaritat. Molts dels meus amics eren andorrans de soca i jo, personalment, no percebia cap diferència amb ells, a part potser de no tenir una casa pairal amb el seu consegüent *cal...* Al voltant meu, també es van viure situacions surrealistes, com la d'uns cosins nascuts després del 1977 i que, tot i que el seu pare havia arribat amb mesos a Andorra, no van poder ser andorrans pel decret del 1974. Poc temps després, el pare va poder fer-se andorrà i ells van passar de ser estrangers al seu país a esdevenir ciudadans andorrans de segona generació.

Tots aquests canvis i limitacions de drets poden deixar indiferents moltes persones, però per a qui té una certa sensibilitat, poden influir en la construcció de la seva personalitat i en la percepció de pertinença a la societat.

Preparant aquest treball, m'adono que la discriminació més o menys tangible que jo havia pogut sentir aleshores hi ha sigut sempre, a Andorra, d'una manera i d'una altra, fins i tot per a aquells i aquelles nascuts en les millors cases pairals.

Al segle passat calia néixer de sexe masculí per poder tenir tots els drets de nacionalitat i polítics. Les dones no tenien dret a vot i a més, no podien transmetre la nacionalitat de la seva terra als seus fills. La discriminació per gènere no era una característica andorrana però sí que a través d'ella s'excloïa una gran part dels nascuts a Andorra fortament arrelats al país.

Només fa quaranta anys de l'assoliment del vot de la dona. De manera simultània, els legisladors de l'època van permetre llavors que els fills de mare no pubilla poguessin accedir a la nacionalitat andorrana amb tots els drets polítics, i reconeixien d'aquesta manera una bona part de ciutadans. Per sort, les societats evolucionen, pocs votaríem ara si s'haguessin mantingut les condicions de nacionalitat de principis de segle.

Us convido a pensar-hi!

Per tant, sempre hi ha hagut discriminació, sempre ha existit una certa jerarquia dins de la població andorrana en relació amb la nacionalitat, als drets polítics... Sempre ha persistit un cert tipus de legitimitat nacional que ara pot semblar més o menys superat.

Actualment, els drets i les obligacions són els mateixos per a tots els andorrans. Ha desaparegut la consideració de ciutadans de primera, segona i tercera. Tot i que, en alguns cercles, encara s'utilitza l'apel·lació dels noms de les cases pairals per referir-se a les persones, vestigi encara d'un passat que utilitzava aquesta fórmula per repertoriar la població i que també era usual en els pobles veïns.

Conversant amb una amiga amb la mare ja nascuda al país, valoràvem l'andorranitat i coincidíem a pensar que, tot i ser ja andorranes amb el 100% de drets, no podríem arribar mai a aquesta darrera consideració.

Entenc i puc compartir la necessitat d'un cert proteccionisme andorrà, la voluntat de preservar l'essència del país, un país petit que ha acollit molta immigració de fora en poc temps i que no ha volgut, ni vol ser modificat per una entrada massiva de ciutadans amb passaport, desconexors de la realitat i la història andorranes.

Sóc conscient que és difícil trobar l'equilibri entre fer perdurar les peculiaritats andorranes i integrar noves generacions d'andorrans.

Però, tot i que el concepte de la nacionalitat ha progressat molt aquests darrers setanta anys, estic convençuda que hi ha encara molt camí per recórrer. Andorra ha de saber integrar els ciutadans al bon moment, fer que els seus habitants s'arribin a sentir a casa en un temps raonable, estimin el país i el vulguin fer créixer i evolucionar. No crec que sigui bo discriminar de manera excessiva, ja que correm el perill de provocar un ressentiment en el millor dels casos, indiferència i, en el pitjor, una certa forma de rebuig.

El nostre grup parlamentari, convençuts que cal avançar en l'àmbit de l'accés a la nacionalitat, ha presentat en dues ocasions una proposició de llei per reduir els anys de naturalització a Andorra, perquè passin dels vint anys actuals a quinze. Estem convençuts que vint anys són massa i poden provocar que aquells que hi arriben ja no en sentin la necessitat, en havet passat tants anys al marge de la vida participativa de la nostra societat. De fet, les recomanacions internacionals posen aquest límit en deu anys. Malauradament, aquesta proposta de reducció dels anys ha estat rebutjada al Consell les dues vegades amb arguments més o menys coherents i creïbles, l'última en aquesta legislatura.

Un altre repte que tenim al Partit Socialdemòcrata, mandatats pel darrer congrés, és tractar el debat de la doble nacionalitat.

El departament d'Estadística del Govern publicava fa poc dades sobre la població andorrana. Quantificava el nombre de ciutadans andorrans en 34.417 i destacava 14.495 residents que, tot i tenir més de 20 de residència al país, durada necessària per nacionalitzar-se, no ho han fet. Considero aquesta dada molt rellevant. Penso que seria interessant estudiar per què tots aquests residents no fan el pas. Alguns fins i tot multipliquen per tres els anys necessaris. Potser perquè ja no en senten la necessitat després d'haver-se sentit tants anys *rebutjats*, perquè no volen passar pel ridícul d'haver de passar per un tribunal d'assimilació al cap de tants anys. Seria interessant estudiar-ne cas per cas.

Moltes noves generacions d'andorrans són fills de residents que no han sigut part activa en la vida del país i per tant, han crescut desvinculant-se de la part ciutadana, de la participativa en els aspectes de la nostra vida pública.

Estic convençuda que legalitzant la doble nacionalitat integrariem de manera oficial i efectiva moltes persones, gent que han treballat per Andorra, que han contribuït a fer-la gran, tal com és ara. I d'aquesta manera, s'arribaria a una situació més normalitzada entre la població de fet i aquella amb drets polítics.

També crec que és el moment d'afrontar l'evidència, que tots sabem, que molts dels nostres ciutadans, per necessitats diverses, han hagut de demanar una segona nacionalitat o en tot cas, s'ho han plantejat. El mal funcionament del Trilateral ha fet que molts dels nostres joves, estudiant o treballant a Espanya, hagin acabat demanant-la avorrits pels farragosos tràmits burocràtics espanyols.

Poder-se beneficiar de la nacionalitat d'un país més important, amb més representació exterior, més diplomàcia, més mitjans és sens dubte un avantatge. No haver de renunciar a una part del seu passat, als seus orígens pot simplificar consegüentment el plantejament de moltes persones en el moment de demanar la naturalització andorrana.

En alguna conversa, m'han fet remarcar el greuge que hi podria haver per a aquell andorrà sense arrel fora. Tot i que estic convençuda que la gran majoria dels andorrans tenen alguna ascendència fora d'Andorra: pare o mare, avi, àvia de fora o bé, també la parella; per a un andorrà sense parents estrangers, l'accés a una altra nacionalitat no és missió impossible.

En virtut d'un vincle especial amb Espanya, dos anys de residència en aquest país són suficients perquè un ciutadà andorrà pugui demanar la nacionalitat espanyola; i a França, amb cinc anys, ja se'n pot demanar la naturalització... Per tant, en cas de necessitat, la barrera no és tan inaccessible.

Personalment, estic convençuda que tard o d'hora la legalització de la doble nacionalitat serà una realitat a Andorra. En un món cada dia més globalitzat, aquest és sens dubte un bon moment per afrontar aquest debat.

Rosa Gili i Casals,
ensenyant, consellera general del grup parlamentari
socialdemòcrata i secretària de la Sindicatura